

RADES BOSZANGER *PHYLLOSCOPUS SCHWARZI* EEN NIEUWE DWAALGAST IN NEDERLAND

Radde's Warbler *Phylloscopus schwarzi* a new straggler in The Netherlands

K. H. VOOUS

(Commissie voor de Nederlandse Avifauna)

INLEIDING

Op 9 oktober 1974, te 08.00 uur, ving de heer M. C. Stoeper, vogelwachter van het Staatsbosbeheer, in de Buiten-Muy op Texel een kleine zangvogel die hij niet kende. Met behulp van de handkenmerken-tabellen van het Vogeltrekstation werd de vogel door hem gedetermineerd als *Phylloscopus fus-catus* of *Phylloscopus schwarzi*. De tabel geeft daarover geen uitsluitel. Later kwam de heer J. C. Kieviet, klaarblijkelijk zonder door Stoeper te zijn beïnvloed, tot dezelfde konklusie. De vogel werd diezelfde dag om 12.00 uur in de Korverskooi gelost, zonder dat foto's waren gemaakt of dat deskundigen bij de determinatie waren ingeschakeld; ook werd de vogel niet aan anderen getoond.

Aan de hand van de aan de Commissie voor de Nederlandse Avifauna (CNA) aangeboden beschrijving en met behulp van de gebruikte determineertabel van het Vogeltrekstation zal een poging worden ondernomen het verloop van de determinatie te reconstrueren.

WAARNEMING

De volgende beschrijving werd per waarnemingskaart ingezonden: „Gedetermineerd met tabel Vogeltrekstation; zeer gemakkelijk te determineren; er behoeften geen twijfelachtige beslissingen te worden genomen. Bruin vogeltje. Onderdelen licht okergeel. Vleugel zonder streep, 67 mm. Poten licht vleeskleurig of iets geelachtig. Loopbeen 22 mm. Roomkleurige oogstreep (bedoeld is: wenkbrauwstreep, K.V.). Oog zeer donker bruingrijs, zwarte iris (bedoeld is: pupil, K.V.); geen oogring. Snavel fors, lijkt op kleine lijsterachtige. Baardharen. Wangstreek iets vlekkelig”.

De Technisch Ambtenaar van het Staatsbosbeheer, Ing. M. Mantje, gaf uit het dagrapport nog de volgende aanvullingen: „Roomkleurige streep pal boven het oog. Oog zeer donker grijsbruin. De wang iets vlekkelig, alsof het een eerstejaars vogel is, juist uit het nest”.

Volgens de Tabel „Zangertjes” in de bundel „Handkenmerken voor het determineren van vogels” uitgegeven door het Vogeltrekstation (sedert 1968) moeten de volgende kenmerken bij de vogel zijn vastgesteld:

- 1.b. Okselveren niet citroengeel, hoogstens bruinachtig geel.
- 11.c. Minstens 2 slagpennen met versmalde buitenvlag.
- 21.b. 1e Slagpen langer dan de langste slagpendekveer.
- 30.b. Vogel anders gekleurd (dan Zwartkop).
- 31.b. De 3e t/m de 6e slagpen met versmalde buitenvlag.

41.b. 12 staartpennen.

42.b. Zonder roodachtige oogring.

43.a. 2e Slagpen korter dan de 8e; 1e slagpen hoogstens 21 mm korter dan de 2e slagpen.

Conclusie: *Phylloscopus fuscatus* of *Phylloscopus schwarzi*.

Nadere determinatie met Peterson's „Vogelgids” (Kist) bracht, volgens het schrijven van de heer Mantje, de waarnemers „zonder meer” op „Schwarz' Boszanger”.

Ofschoon de dokumentatie gebrekkig is en over snavelkleur, oogstreep, vorm en lengte van de staart, kleur binnenzijde van de snavel, gewicht en ruitoestand niets wordt vermeld, en ook over de vleugelformule en de andere kenmerken alleen iets bekend is via de gebruikte determineertabel, achtte de CNA aanvaarding van deze waarneming onontkoombaar. In zijn vergadering van 16 november 1974 werd de vangst als een bevestigd geval aanvaard, mede op grond van de overweging dat de vangers jaarlijks honderden Fitissen, Tuinfluiters en andere zangers in handen krijgen, ringen en dus kennen en voorts op grond van de vermelding van de „lijsterachtige snavel”, de „baardharen” en de „vlekkertige wangstreek”.

Ter aanvulling zij nog vermeld, dat door Kenneth Williamson, in „The genus *Phylloscopus*”, Identification Guide 2, British Trust for Ornithology (1974, rev. ed.), pp. 52—53, nog de volgende kenmerken van *Ph. schwarzi* worden genoemd: poten bruin-geel (*P. fuscatus*: voorzijde roodbruin, achterzijde geelachtig of groenachtig bruin). Voorts: dikke snavel; lange, brede wenkbrauwstreep, afstekend tegen een donkere oogstreep; gevlekte („mottled”) wangen en oordekveren (onderschrift bij Pl. II). Een geel getinte onderzijde kan zowel in het jeugdkleed, als in de winter voorkomen, maar kan ook ontbreken. De meeste van deze kenmerken worden in de beschrijving van de Texelse vogel wel genoemd. Tenslotte moet er aan worden herinnerd, dat de „vlekkertige” wangstreek in de gebruikte boekjes wordt vermeld, maar dat deze niet als kenmerk van het jeugdkleed optreedt.

DISCUSSIE

De waarneming werd aldus als eerste geval van een nieuwe soort voor de Nederlandse avifauna aanvaard en wel onder de naam *Phylloscopus schwarzi* (Radde), Raddes Boszanger. De in de „Vogelgids” door Kist gebruikte naam Schwarz' Boszanger wordt verlaten ten gunste van overeenstemming met de Engelse benaming „Radde's Warbler” en om de naam van de ontdekker in ere te houden. Dr. Gustav Radde (1831-1903) was een Duits ornitholoog uit de vorige eeuw die vooral beroemd is geworden door zijn in opdracht van de Russische regering in 1855-1859 ondernomen onderzoekingsreizen in Oost-Azië en door zijn onderzoekingen op het gebied van de vogelfauna van de Kaukasus. Het was op zijn reis in Oost-Siberië dat hij in oktober 1856 de onderhavige soort in Transbaicalië ontdekte en hem noemde naar de hem begeleidende astronoom Schwarz. (Overigens wordt ook in het geval van

Phylloscopus proregulus de ontdekker en beschrijver, in dit geval P. S. Pallas, geëerd; wij noemen hem Pallas' Boszanger).

In de oudere literatuur staat Raddes Boszanger bekend onder de naam *Herbivocula schwarzi*. De onderscheiding van *Phylloscopus* vond met name plaats op grond van (1) de dikke snavel, die meer lijsterachtig is dan die van enige andere *Phylloscopus*, (2) de talrijker en langere snavelborstels („rectal bristles”, door de waarnemers hier „baardharen” genoemd), (3) de stevigere poten, en (4) de langere staart (zie o.a. C. B. Ticehurst, „A systematic review of the genus *Phylloscopus*”, London (Brit. Museum), 1938, p. 96). De belangrijkste van deze kenmerken werden door de waarnemers aan de Texelse vogel vastgesteld.

Raddes Boszanger is een broedvogel van de open taiga van Oost- en zuidelijk West-Siberië. Hij overwintert in Achter-Indië. Bij herhaling is deze soort als dwaalgast in West-Europa verschenen en wel twee maal op Helgoland (18 okt. 1930, 12 okt. 1940), zes maal in Engeland (1 okt. 1898, 3-4 okt. 1961, 3-8 okt. 1962, 4 okt. 1964, 15 en 20 okt. 1966), en éénmaal in Frankrijk (Camargue, 12 okt. 1957) (zie Williamson, op cit.: 53). Al deze waarnemingen vallen tussen 1 en 20 oktober. Ook het nieuwe Nederlandse geval dateert van oktober.

Een bijzonder aantrekkelijk verhaal over deze weinig bekende soort, met fraaie foto's, verscheen van de hand van de Russische Irena Neufeldt in het tijdschrift „British Birds” 53 (1960): 117—122.

De CNA stelt het op prijs de heren Stoepker en Kieviet van harte geluk te wensen met deze vangst en dankt voorts de heer Mantje voor de verleende medewerking. De CNA zou de leiding van het Staatsbosbeheer met nadruk willen aanbevelen aan de goed ingerichte en funktionerende ringactiviteiten de mogelijkheid toe te voegen van goede fotografische dokumentatie van bijzondere vangsten. Voorts zou in een geval als dit, vóór het loslaten van de vangst, overleg met deskundigen raadzaam zijn geweest. Raddes Boszanger is geen moeilijk te herkennen soort; bij een soort als *Phylloscopus fuscatus* daarentegen zou aanvaarding door de CNA op onoverkomelijke moeilijkheden zijn gestuit.

SUMMARY

This is the first record of Radde's Warbler *Phylloscopus schwarzi* in The Netherlands: one bird trapped on 9 October 1974 in the Buiten-Muy, Texel, by officials of the State Forestry. It was described, ringed and released the same day. It was accepted by the Committee for the Netherlands Avifauna (CNA) as a straggler.

Adres: Van der Duyn van Maasdamlaan 28, Huizen (N.H.).